

DEKOLONISEREN JA
REVITALISEREN SÁMIS
OLA RØE GOVAT 1979 - 2019
DEKOLONISERING OG
REVITALISERING I SÁPMI
OLA RØE FOTOGRAFIER
1979 - 2019

GOVVIDEADDJI FOTOGRAF OLA RØE

Ola lea riegádan 21.12.54 ja bajásšattai Langhusas Ski gielddas olggobealde Oslo.

Ola lea økoboanda ja govvideaddji. Son ássá Selnes báikkis Báhcavuonas, bearrašinniis ja mánggalágan ealliguin. Son álggahii karrieras govvideaddjiin 1979:is, aiddo mángjelaš go lei geargan oahpaheaddjioahpus Tromssa oahpaheaddjiskuvllas.

Son manai Áltái govvendihitii Alaheaj-Guovdageaineanu dulvadanvuostálastimiid. Dan dagai freelancáriin Romssa aviissa Nordlys ovddas.

90-logu álgui lei son fásta freelancagovvideaddji Oslo aviissa Dagbladet ovddas. Sus lei iežas fidnodat Romssas. Son govvii buot lagan ođasáššiid Davvi-Norggas, main lei riikkaviidosas beroštupmi – Oslo geahčastagas.

Hålogaland Teater – HT lei su detáleamos bargoaddi 1979 – 2016 áigodagas. Doppe válddii son preassa-, prográmma- ja pláhkátgovid. Govvii measta buot teaterčájálmásaid HT:as 30 jagi, sulli 230 čájálmasa. Ola lea maid govven moadde čájálmasa Beaivváš Sámi teáhter ovddas Guovdageainnus. Lea maid govven Stellaris Dánsunteáhtera Hammerfeasttas ja Sampo Teáhtera Girkonjárdgas.

Ola lea jagiid čađa bargan olu miehtá Sámi, ovttas sámi journalisttaiguin ja kulturbargiiguin. Sus leamaš govat

iešgudetge lágan čájáhusain. Fáttát leamaš oljobargiid árgabeaivi, guovssahasat, Davvi-Norgga luondu ja biras ja davvi čuovga. Son buvttadii 90-logu álggus multimedia-čájáhusas “*Davvi-Norga gávccii jahkeáigodagas*”. Dat čájehuvvui konferánssain ja kulturdoaluin ealli musihkain celloin ja juoigamiin.

Son leamaš moddii govvideaddjiin fárus gidđajohtimis Finnmarkku duoddaris mearrariddui.

Son álggahii 1998:is oktasašbarggu Jorunn Eikjokain, gii lea sosialántropologa ja kultubuvttadeaddji. Soai leaba dan rájes ráhkadan mánga čájáhusa fáttáin Sámis. Sudno girji “*Ovcci Sámi áigegova*” ilmmai 2013:is golmma gillii ČálliidLágádusas. Lassin sámegilli, vel dáro- ja eanjalasgillii.

Čájáhus “*11 sámi áigegova*” rahppui 2017:is bistevas čájáhusan Kulturhistorjjálaš museas Oslos. Dan rájes leaba ráhkadan dokumentara ja čájáhusa “*Árbediehtu – sámi máhtolašvuohta eanandoalus ja meahcásteamis*”

Ola er født 21.12.54 og vokste opp i Langhus i Ski kommune, utenfor Oslo.

Ola er økobonde og fotograf. Han bor på Selnes gård i Balsfjord, med sin familie og mange slags dyr. Han begynte sin karriere som fotograf i 1979, rett etter at han var ferdigutdannet lærer ved Tromsø Lærerhøgskole. Han dro til Alta for å dekke kampen mot utbygginga av Alta-Kautokeino vassdraget. Det var som frilanser for avisa Nordlys i Tromsø.

Fram til begynnelsen av 90-tallet var han fast frilansfotograf for Dagbladet i Oslo, med base i Tromsø. Han dekket alle slags nyheter fra Nord-Norge som kunne ha landsdekkende interesse - sett fra Oslo.

Fra 1979 til 2016 var Hålogaland Teater – HT hans viktigste oppdragsgiver. Der tok han presse-, program- og plakaterbilder. Han fotograferte nesten alle forestillingene til HT i 30 år, ca. 230 teaterforestillinger. Han har også fotografert flere forestillinger for Beaivváš Sámi teáhter i Guovdageaidnu. Stellaris Danseteater i Hammerfest og Sampo Teater i Kirkenes har han også fotografert for.

Ola har opp igjennom årene jobbet mye i hele Sápmi, med samiske journalister og kulturarbeidere. Han har stilt ut bilder med ulike tema, som oljearbeidernes hverdag, nordlyset, nordnorsk landskap og lys. Han produserte på 90-tallet multimediashowet “*Nordnorge i åtte årstider*”. Den ble presentert på konferanser og kulturarrangement med med live cello og joik.

Han har flere ganger vært med som fotograf på vårflytting med rein fra Finnmarksvidda til kysten.

I 1998 begynte Ola et samarbeid med Jorunn Eikjok som er sosialantropolog og kulturprodusent. De har siden den gang laget flere utstillinger med tema fra Sápmi. Høsten 2013 ble boka deres “*Ni samiske tidsbilder*” utgitt på ČálliidLágádus-ForfatternesForlag. Boka ble gitt ut på nordsamisk “*Ovcci sámi áigegova*”, på norsk “*Ni samiske tidsbilder*” og på engelsk “*Sami Images in Modern Times*”. Utstillingen “*11 sámi áigegova*” - “*Elleve samiske tidsbilder*” - “*Eleven Sami Images in Modern Times*” ble i 2017 åpnet som permanent utstilling på Kulturhistorisk museum i Oslo. De har siden den gang laget en dokumentar og utstilling om tradisjonell samisk kunnskap, “*Árbediehtu – samisk jordbruk, sauehold og utmarksnæringer*”.

ISSÁHA-NIILLASA ÁSLAGA KENT AILO / KENT AILO HÆTTA (- GOHČODUVVU MAID / KALLES OGSÅ MIERON-ASLAGA KENT)

DEKOLONISEREN JA REVITALISEREN SÁMIS. OLA RØE GOVAT 1979-2019

DEKOLONISERING OG REVITALISERING I SÁPMI. OLA RØE BILDER 1979 - 2019

- JORUNN EIKJOK -

Dekoloniseren ja revitaliseren ođasmahttii ja buvtii ođđa vuoiimmii Sápmaí.

Koloniserejuvvon álbmogat máilmmis odne, rahčēt olahandihthe de-koloniserema. Jos galggašeimmet áddet mo dát guoská Sápmaí, de fertet dovdat sámi historjjá. Sápmeleččain leamaš duhát jagi oktavuoha biras álbmogiiguin. Sii lonuhedje eará álbmogiin iežaset buktagiid nu mo náhkiid, gálvvuiguin maid dárbbasjedje.

Koloniseren Sámis álggii 1200-logus. Sápmeleččat nagodedje guhká birget hástalusaiiguin maid dát mielddisbuvtii. Sii nagodedje maid ávkkástallat ja gávdnat vejolašvuodaid das maid oktavuoha gránnjáálbmogiiguin dagahii.

De bahkkešgohte dát álbmogat eanet ja enanet sámi ássanguovlluide. Deaddu sápmelaččaide, sin eatnamiidda ja luondduriggodagaide lassánii boahthevaš čuohteloguin. Gonagasválddit lágidedje “finneferder”, mat ledje sihke gávpe- ja vearrogaíbidanmátkkit. Sápmeleččat bággejuvvojedje garrasit bivdit smávvafođđuid ja gottiid.

Sámi báikkit vásihedje maid veahkaválddálašvuoda ja

Dekoloniseren og revitaliseren endret Sápmi. Det ga en ny giv.

Koloniserte folk i verden i dag kjemper for dekolonisering. For at vi skal forstå hvordan dette angår Sápmi, så må vi kjenne til samisk historie.

Samene har i tusen år hatt kontakt med omkringliggende folk. De utvekslet egne produkter slik som pels, med varer de sjøl trengte.

Koloniseren i Sápmi begynte på 1200-tallet. Samene klarte lenge å møte utfordringene med dette. De klarte også å nyttiggjøre seg mulighetene som kontakten med nabofolkene medførte. Så begynte disse å trenge inn mer og mer på samenes bosettingsområder. Presset på same- ne, deres land og naturressurser økte de neste hundre årene. Kongedømmene organiserte «finneferder» som var både handels- og skatteleggingsferder. Samene ble tvunget til intensivt jakt på pelsdyr og økt villreinfangst. Samiske samfunn ble i forbindelse med disse ferdene også utsatt for overgrep, med røveri og herjinger. Tjudesagnene forteller at dette må ha vært traumatisk.

TYNE DOMNA FOFONOFF (1930 - 2006) LEI GOLTÁSÁPMELÁŠ. SON LEI SMÁVVADÁLOLAŠ, ČEAHPES DUOJÁR JA LEUDD` ČEAHPPI. DOMNA FOFONOFF VAR SKOLTESAME. HUN VAR SMÅBRUKER. HUN VAR OGSÅ FREMRAGENDE DUODJIUTØVER OG UTØVER AV LEUDD`, SKOLTESAMISK JOIK.

rievideimiid dáid sáttatgottiin. Čuđiidmuitalusain sáhtta áddet ahte dát ledje traumatalaččat. Kolonisorat váldigohte sámi luondduriggodagaid veagal. Sin dahku lei maid lakton politihkálaš áigumušaide. Áigumuš lei ásahit mearridanválddi ja oaččohit sámeálbmoga oktan eatnamiiguin vuolláseaset. Guovddášeiseváldit biras riikkain dorro válddi alde Sámis. Huksejeda maid girkuidda čájehandihtii servodatválddiset. Eiseváldit movttiidahte eanandoallokoloniseremiid sámi ássanguovvluide. Dát mielddisbuvttii kulturvuostálasvuodaid sámiid ja biras álbmogiid gaskka. Riiddut čuožžiledje luondduriggodagaid alde. Sápmelaččat vige dán bissehiti ja nannet vuoigatvuodaid deaset. Sámit šadde maid gillát veahkaválddalašvuoda. Sápmelaččat eai lean dušše gillájeaddjit biras álbmogiid deaivvademiin. Sii bohte maid dovdat ođđa doaimmaid, mat nannejeda birgema.

1300-logus sápmelaččat nuortan ja máddin ožžo oktavuoda kristtalašvuodain. Das máŋŋá lei sis guhká iežas osku, masa ledje laktán maid osiid kristtalašvuodas. 1600 ja 1700 loguin mišuneregohte stáhtaeseváldit. Máŋgga guovllus dat dahkui garra vugiiguin. Sámi oskudoaimmat gildojuvvojedje ja ránggáštuvvojedje. Sápmelaččat geat hálddašedje dáid meanuid, navdojuvvojedje báhkiniin ja neavrriláganin. Sámi goavdásiid čohkkejedje ja bilidedje. Oaffarbáikkid, sieiddiid ja bassi báikkiid maid bilidedje. Luohti maid čadnojuvvui birui. Rivvejedje sápmelaččain sin kosmologiiija ja oskku. Koloniserema deaddu dagahii bonju válddi sápmelaččaid ja stuorraservodagaid gaskka.

Kolonisatorene tilranet seg naturressurser. Det gikk hånd i hånd med politiske motiver. Målet var å etablere overherredømme og underlegge seg folket og landet. Sentralmaktene i de omkringliggende land kjempet om kontroll over Sápmi. De reiste også kirker for å markere sin samfunnsmakt. Myndighetene stimulerte til jordbrukskolonisering av samiske bosettingområder. Det resulterte i kulturkollisjon og ressurskonflikter. Samene prøvde å stoppe dette og forsvare sine rettigheter. Voldshandlinger mot samene var ikke uvanlig. Samene var imidlertid ikke bare ofre i møte med nabofolkene. De fikk også kjennskap til nye virksomheter, som styrket livsgrunnlaget deres.

På 1300-tallet kom samene i øst og i sør i kontakt med kristendommen. Etter dette praktiserte de lenge både egen religionsutøvelse, og med innslag av elementer fra kristendommen. På 1600- og 1700-tallet satte statsmaktene igang med misjonering. Det gikk ganske hardt for seg mange steder i Sápmi. Samisk religionsutøvelse ble forbudt og straffet. Det ble stemplet som avgudsdyrking, overtro og trolldom. Samiske trommer ble innsamlet og ødelagt. Offerplasser, sieidier og hellige steder ble krenket og rasert. Joiken ble også forbundet med djevelen. Det langvarige trykket fra koloniseringen bidro til skjeve maktforhold mellom samefolket og majoritetsbefolkningen.

Statsmakten skapte fra 1880-årene en politikk for assimilering og fornorsking av samer og kvener. Det bygde på ideologien om sosialdarwinisme og nasjonalisme. Politikken ble forsterket da Norge i 1905 ble egen stat. Fra nå av var bare norsk tillatt i skolen.

ELLEN MARIT JOHANSDATTER UTSI /MIKKOL-INGGÁ ELLE MÁRET. MÁNNÁ GURUTBEALE - BARNET TIL VENSTRE: JOHAN MIKKEL JA NUBBI LEA GUNHILD ANNE

Stáhtaeseváldit ásahedje 1880 loguin politihka assimileret ja dáruiduhttit sápmelaččaid ja kvenaid. Dát ideologija lei vuoduštuvvon sosialdarwinismii ja nášunalismii. Go Norga šattai iežas riikan, de dát politihkka nannejuvvui. Das rájes lei dušše dárogiella dohkkehuvvon giella skuvllas. Sámi vuosteháhku bohcidii. Sámi pionerat hástaledje dalá dáruiduhttima skuvllas. Dáruiduhttin leavai stuorra oassái servodagas. Sáme politihkálaš mobiliseren álggahuvvui. Sii ráhče maid uminddetvuoda vuostá, maid vásihedje sápmelažžan.

Guhkes čuohtejagáš dáruiduhtindeaddu stirdudii sámi rahčamušaid. Sámi ovddasteaddjit nuonddahuvve. Almmolaš čearddalaš politihkka ja rahčan dáruiduhttin-politihka vuostá goas ii olát jávkadan sámi pionearaid vuostálastinbarggu.

Dát jaskatvuohtha bisttii 1920- ja 30-logus gitta nuppi máilmmisoađi maŋŋá.

Garra dáruiduhttin lei leamaš fámus olles čuohtejagis. Guottut ahte sápmelaččat eai gullan “Norgga muitalussii” adnui duohtavuohthan. Sáme giella, kultuvra ja eallinvuohki lei sakka dulbmojuvvon. Dáruiduhttinpolitihkka bisttii virggálaččat gitta 1963 rádjai.

Gávdnui olles áigge sámi vuosteháhku assimileren- ja dáruiduhttinpolitihka vuostá. Menddo 70-lohkui ledje sámi áššit jaskkodahtton almmolaš servodagas. Vaikke sáme kultuvra lei ain ealli mángga sajis. Vealaheapmi, nuonddahallan ja heahpat lei sápmelaččaid vásáhus stuorraservodagas. Sápmelaččat ledje goas ii bággejuvvon vuollánit.

9
Det vokste frem en samisk opposisjon mot dette. Samiske pionerer utfordret den rådende fornorskingspolitikken i skolen. Fornorskingspolitikken kom etter hvert til å omfatte store deler av samfunnet. En samepolitisk mobilisering startet. De kjempet også mot umyndiggjøringen av samene. Det langvarige og økende fornorskingspresset endte i ”den samiske fimbulvinteren”. Den varte fra 1920- og 30-tallet til etter andre verdenskrig. Begrepet «fimbulvinter» er blitt brukt for å karakterisere mangelen på initiativ for å kjempe for kollektive samisk rettigheter, og fraværet av offentlig etnopolitisk opposisjon og organisert motstand mot fornorskingspolitikken.

Fornorskingspolitikken varte formelt til 1963. Det eksisterte imidlertid enda til langt ut på 70-tallet en hysj-hysj holdning om det samiske i samfunnet. Samisk språk, kultur og levemåte var fremdeles usynliggjort og nedvurdert. Det var også stille om det samiske i det offentlige rom. Dette til tross for at samekulturen enda var høyst levende i mange bygder. Den beinharde fornorskningen hadde virket i hele århundret. Den rådende holdningen var at det samiske ikke tilhørte «Fortellingen om Norge». Diskriminering, avmakt og skam var også gjennomgående for den samiske erfaringen i møte med storsamfunnet. Samene var på mange måter tvunget i kne. Det samme gjaldt i Finland og Sverige.

GURUT RÁVDDAS - FRA VENSTRE: ODD MATHIS HÆTTA, MATHIS MATHISEN GAUP / FIRE-MÁHTTE, PER ASLAKSEN SARA /ELLE NIILLASA ÁSLAGA BIERA, INGA IVERS DATTER SARA / MIKKOL-IVVÁR INGÁ JA NILS JOHAN JOHANSEN GAUP / KÁRE-NIILLASA-JUHÁNA NILS-JUHÁN

DEKOLONISEREN JA REVITALISEREN

Sámi rahčamušain giela ja politihkálaš vuoigatvuodaid ovddas, lea guhkes historjá. Okta ovdavázzii lei Elsa Laula Renberg. Son lei njunušolmmos ja lei farus lágideamen vuosttaš sámi riikkačoahkkima Tráantes 1917. Jagi maŋŋá lágidii Samefolkets Centralforbund maid riikkačoahkkima Ruotas. Sámit Suomas áсахedje 1945:as Samii Litto – Samernas Förbund, mii lei kultuvrra ja politihkálaš searvi. Organisašuvnnat áсахuvvojedje Norggas ja Ruotas. Sáme parlameanta Suomas áсахuvvui 1973:as. Muhto sápmelaččat rahče sakka oaččuhit gulahallama ja dohkkejumi guovddáš eiseváldiiguin.

Koloniserenpolitihkka fertii goittotge jorggihit dekoloniseremii. Dat dáhpáhuvai máŋŋá nuppi máilmmisoadi. Riikkaidgaskasa eamiálbmotlihkadusa ulbmil 70-loguin lei vuostálastit kolonialismma ja ovddidit dekoloniserema.

Dekoloniseren ja revitaliseren nuppástuhtii sámi historjja. Mo?

Jo, sápmelaččat searvagohte, ja ohcagohte vuoimmi iežaset kulturárbbis ja árvvuin.

Ođđa bárru sáme čearddalaš aktivismmas badjánii 60-loguin.

Revitaliseren áigumuš lei nannet min servošiid. Dalle fertimet gáibidit kultuvrralaš vuoigatvuodaideamet.

Fertimet loktet ja čálmmustahttit historjjaamet. Buot dat, vai boahte buolvvain livččii sámi boahhteáigi.

Dekoloniseren ja revitaliseren leat laktásan oktii. Go háliidat savdnjilit eret kolonialismma, de fertet bidjat juoidá sadjái.

Dat lea revitaliseren. Ođasmahttin.

Dat dáhpáhuvai Sámis erenoamašit 70-loguin.

ČSV-lihkadus riegádii. Dat attii ođđa vuoimmi sámelihkadussii. ČSV áсахedje sámi girječállit čakčat 1972:as.

DEKOLONISERING OG REVITALISERING

Samisk kamp for for språklige og politiske rettigheter har en lang historie. En foregangsperson var Elsa Laula Renberg. Hun tok initiativ til og var med på å organisere det første samiske landsmøtet i Trondheim i 1917. Året etter ble et landsmøte også gjennomført i Sverige av Samefolkets Centralforbund. Samene i Finland etablerte i 1945 Samii Litto – Samernas Förbund, som var en politisk og kulturell organisasjon. I tiden etter ble samiske organisasjoner etablert også i Norge og Sverige. I 1973 ble Sameparlamentet etablert i Finland.

Samene strevde imidlertid med å vinne fram og bli akseptert av myndighetene.

Koloniseringspolitikken måtte på et tidspunkt vike for avkolonisering.

Samiske organisasjoner i Sverige, Finland og Norge dannet i 1956 Nordisk sameråd. Ideen var at samer var ett folk, selv om statsgrenser skilte dem.

Fremveksten av den internasjonale urfolksbevegelsen på 70-tallet hadde som målsetting å kjempe mot kolonialisme og for dekolonisering.

Dekolonisering og revitalisering var et vendepunkt i samisk historie. Det som skjedde var at samer kollektivt begynte å finne kraft i sin egen kulturarv og i sine verdier. En ny bølge med samisk etnopolitisk aktivisme begynte på 60-tallet.

Revitaliseringen handlet om å styrke samiske samfunn. Hvordan da? Jo, ved å sette fokus på kulturelle rettigheter og synliggjøring av vår historie. Dette for at neste generasjon skulle få en samisk fremtid.

"MIN DUODDARAT" TEATERČÁJÁHUS LÁVDDIS 1982:IS
TEATERFORESTILLINGEN "VÅRE VIDDER" VISES I 1982

Cealkagat ráhkaduvvojedje. Nu mo Čájjet Sámi Vuoiŋŋa! Olu hutkáivuohta ja energiija bođii ovdán oaččohit sámegiela ja kultuvrra dásseárvosažžan dárogielain ja kultuvrrain.

Rahčan sámi giela, kultuvrra ja servodaga ovddas dáhpáhuvai máŋgga láhkai, politihkálaččat ja kultuvrralaččat.

Leat olu dáhpáhusat mat leat dagahan dekoloniserema ja revitaliserema. Mii leat válljen guhtta. Sáhtašeimmet gohčodit daid dekoloniserema ja revitaliserema vuoddo-geđggiid Sámis.

Lea Álttáášši, Beaivváš sámi nášunalteáhtera ásaheapmi, Mázejoavku ja Riddu Riddu. Eat beasa dáid meattá. Dekoloniseren ja revitaliseren leamaš kollektiivalaš ja oktasaš lihkadus. Dan duohken leat maid olu ovttaskas olbmot. Mii háliidat dán čájáhusas ovdánbuktit guokte olbmo geat goappatge láhkai leaba dagahan dekoloniserema ja revitaliserema Sámis. Soai leaba Heini Wesslin ja Áillohaš – Nils-Aslak Valkeapää.

Dekolonisering og revitalisering er to praksiser som går hånd i hånd. Samer ville riste av seg koloniseringen. Det var dette som skjedde i Sápmi, spesielt på 70-tallet. ČSV så dagens lys. Den ga ny giv til samebevegelsen. ČSV ble dannet av samiske forfattere i september 1972. Det ble laget mange slagord, slik som Čájjet sámi vuoiŋŋa! Vis den samiske ånd! Masse energi og kreativitet kom til uttrykk for å likestille samisk språk og kultur med storsamfunnet. Kampen for samisk språk, kultur og samfunnsliv vokste i styrke og ble kjempet på mange felt, både politisk og kulturelt.

Det er et uttall av begivenheter som har bidratt til dekolonisering og revitalisering. Vi har valgt ut seks. Vi kan kalle dem for merkesteiner for dekolonisering og revitalisering i Sápmi. Det er Altakampen, etableringen av Beaivváš samiske nasjonalteater, etableringen av Masigruppa og Riddu Riddu. Vi kommer ikke utenom disse. Dekolonisering og revitalisering i Sápmi har vært en kollektiv bevegelse. Bak dette står også mange enkeltindivider. Vi har tatt med to personer som hver på sin måte har bidratt til dekolonisering og revitalisering i Sápmi. Det er Heini Wesslin og Áillohaš – Nils-Aslak Valkeapää.

ÁLTTÁŠŠI

Álttáášši lea eanemus mearkkašahtti sámi dekoloniseremis. Dat lea maid eanemus váikkuheaddji ja dovddus dáhpáhus. 1970:s Norges vassdrags- og energivesen, NVE, ovdánbuvttii plánaid dulvadiit Álaheaju-Guovdageainneanu. Plánat dulvadiit Álaheaju-Guovdageainneanu bovtii sápmelaččain ja earáin stuorra vuostehágu. Mánngasiid mielas dat lei joatkka sámeeatnna koloniseremis. Stuorradiggi mearridii 1978:s huksema. Álbmotáksuvdna áсахuvvui. Vuostálastit giddejedje iežaset láhkkiiide ja sii bissehede huksenbargguid čakčamanus 1979:s.

Golggotmánus 1979:s ceggejedje čieža sápmelačča lávu olggobeallái Stuorradikki ja nealgudišgohte. Sin gáibáduš lei:

”Mii gáibidat ahte Ráđdehus/Stuorradiggi bisseha Álaheaju-Guovdageainneanu huksema dassáži go sámi áššit meannoduvvon duopmostuoluin, leat riektevuoiggalaččat mearriduvvon. Mii gáibidit vástádusa golggotmánu 9. beaivve tii. 12 rádjai. Jos ii boađe konkrehta vástádus dassáži, de mii álggahit nealgudeame.”

Nealgudeapmi ja Álttáášši rievdiidit sápmelaččaid sajjadaga Norgga stáhtas. Ovddeš stáhtaministtar Odvar Nordli, gii lei dalle stáhtaministtar, lea mánjit áiggis dadjan ahte Álttáášši rabai Norgga stuorraservodaga čalmmiid, mo sápmelaččain lei meannoduvvon áiggiid čáđa. Nealgudeapme mielddisbuvttii ahte Sámediggi áсахuvvui. Gonagas Olav V rabai Sámediggi golggotmánu 9. beaivve 1989:s. Sámedikkiin ožžo sápmelaččat iežaset almmolaš jiena.

ALTAKAMPEN

Alta-kampen er den mest markante hendelsen når vi snakker om dekolonisering og revitalisering i Sápmi. I 1970 la NVE - Norges vassdrags- og energivesen, fram planene om neddemming av Alta-Kautokeino vassdraget. Det vakte motstand i samiske miljø. Mange oppfattet dette som fortsettelsen av koloniseringen av Sápmi. I 1978 vedtok Stortinget utbyggingen. Folkeaksjonen ble dannet. Lenkegjengen stoppet anleggsarbeidet i september 1979. I oktober slo samer opp lavvo utenfor Stortinget, og sju samer sultestreiket. Deres krav var følgende:

”Vi krever at Regjeringen/Stortinget stopper videre utbygging av Alta-Kautokeinovassdraget inntil samenes spørsmål, reist ved domstolene, er rettskraftig avgjort. Vi krever svar innen 9. oktober kl. 12.00. Om ikke konkret svar foreligger innen overnevnte tidsfrist, går vi til sultestreik.”

Sultestreiken og Altakampen ble et veiskille mellom samefolket og Staten Norge. Den forandret Norge for alltid. Tidligere statsminister Odvar Nordli, som var statsminister den gang, har i ettertid sagt at kampen om Alta åpnet den norske flertallsbefolkningens øyne for den urett samene var blitt utsatt for gjennom årtier. Sultestreiken resulterte i etableringen av Sametinget. Det ble åpnet 9. oktober i 1989 av Kong Olav V. Med Sametinget fikk samene en offentlig stemme.

DULVADANVUOSTÁLASTIT TORE BONGO, ROALD NILSEN JA PER ADDE ČÁVŽUS OĐĐAJAGEMÁNUS 1981:AS
ALTAAKSJONISTENE TORE BONGO, ROALD NILSEN OG PER ADDE I STILLA I JANUAR 1981

Maid olahedje sápmelaččat Álttáššin? Sin ráhčan buvtii oktasaš vuoigatvuodaid.

Vuoigatvuohta ovdánahttit giellamet, kultuvrramet ja sámi servvošeallima laktui Norgga vuoddoláhkii.

Álttášši bovtii odđa diehttevašvuoda iežamet kultuvrras ja identitehtas. Dat váikkuhii olles Sápmái. Sápmelaččat dovdaohte rámi ja áktegohte fas sámegealaideaset ja kulturárbbiideaset. Dat attii odđa moktaga.

Sápmelaččat johte dán lahkai «sevdnjes dálvvis» «sámi giddii.»

Hva oppnådde samene med Alta-kampen?

Samene i Norge kjempet fram kollektive samiske rettigheter.

Rett til å utvikle eget språk, kultur og samfunnsliv ble grunnlovsfestet.

Altakampen bidro til at en ny bevissthet om egen kultur og identitet vokste fram i hele Sápmi. Ikke bare det, men en ekte stolthet og re-vitalisering av språk og kultur oppsto. Blomstringen av et mangfold av samiske uttrykk begynte.

Vi gikk fra «den samiske filmbulvinteren» til ”den samiske våren”.

GURUT RÁVDDAS - FRA VENSTRE: SYNNØVE PERSEN, BRITTA MARAKATT LABBA, ANDERS PAULSEN, NILS SOMBY, EVY JOHNSEN, HANS RAGNAR MATHIESEN, ROSE-MARIE HUUVA, ÅGE GAUP JA JOSEF HALSE

MÁZEJOAVKU

Dáiddajoavku Mázejoavku asahedje gávccii sápmelačča 1978:s. Sii ledje váldán dáiddaoahpu máddin. Mázejoavku ásavuvvui kollektiivan heaittihuvvon internáhtii Máze gilis. Máze lei dego vuoimmálaš guovddáš Sámis. 1970:s ožžo giliolbmot fuopmášumi go vuostálaste Álaheaju-Guovdageainneanu dulvadeami. Das lei váikkuhus eiseváldiidde, geat de rievdatedje muhtin muddui dulvadeami plánaid. Dasa lassin Máze lei dan áigge 100 % sámegeielat. Sámis ledje eallán ja elle ain dovddus sámi dáiddárat. Sii ledje: John Savio (1902 - 1938), Nils Nilsson Skum (1872 -1951), Johan Turi (1853 - 1936), Nikolaus Blind (1927 - 1972), Iver Jåks (1937 - 2007)

Mii lei Mázejoavkku áigumuš?

Jo, ásahit sierra sámi dáidaga ja sámi dáidaga luvvet kolonistalaš geahčastagas.

Dáiddakollektiiva Mázes sáhtta áddet sámi modernisttalaš prošeaktan. Áigumuš lei ásahit áibbas odđa sajadaga sámi dáidagii ja dáiddaovdánbuktímii. Dát dáhpáhuvai maid dainna lágiin ahte moattis sis ráhkadedje áibbas odđalagan dujiid. Sii válde sáni “dáidda” atnui ja gohčodišgohte iežaset “dáiddárin”. Dat lei politihkalaš dahku ásahandihtii odđalagan Sámi. Mázejoavku ledje pionerat, ovdavázzit ásahandihtii ja iskandihtii odđa sámevugiid odđaáigásaš servodagas. Sii rahče maid sámeálbmoga kultuvrra ovddas. Dán bokte čađahedje de-koloniserema ja revitaliserema Sámis. Sii leat marjit áiggis šaddan beakkánin.

Dat gávccii dáiddára ledje Synnøve Persen, Aage Gaup, Josef Halse, Berit Marit Hætta, Britta Marakatt-Labba, Hans Ragnar Mathisen og Rannveig Persen. Ja vel Trygve Lund Guttormsen.

MÁZEJOAVKU

Kunstnergruppa Mázejoavku, også kallt Masigruppa, (1978–1983) ble etablert av åtte samer. De hadde kunstutdannelse fra sør. De etablerte seg som et samisk kunstnerkollektiv på det nedlagte internatet i bygda Máze - Masi. Máze var på en måte et kraftsenter i Sápmi. I 1970 fikk bygdefolket oppmerksomhet da de demonstrerte mot utbyggingen av Alta-Kautokeino vassdraget. Det gjorde inntrykk på myndighetene som endret noe på planene for oppdemmingen av elva. Dessuten var Máze på den tiden 100 % samiskspråklig.

I Sápmi hadde det levde fremdeles fremtredende samiske kunstnere. Det var: John Savio (1902 - 1938), Nils Nilsson Skum (1872 -1951), Johan Turi (1853 - 1936), Nikolaus Blind (1927 - 1972), Iver Jåks (1932 - 2007)

Hva var motivasjonen til Mázejoavku?

Jo, å skape et eget samisk kunstfelt og å frigjøre seg fra det kolonialistiske perspektivet på samisk kunst. Kunstnerkollektivet i Máze var et samisk modernistisk prosjekt. Intensjonen var å skape et helt nytt rom for samisk kunst og kunstuttrykk. Det skjedde også ved at flere av kunstnerne tok i bruk duodji og koplet det til nye uttrykk. De benevnet sin kunst som dáidda og seg selv som dáiddárat. Det var en politisk handling for å revitalisere Sápmi. Mázejoavku var pionerer i å skape og å utforske en ny samiskhet i det moderne samfunnet. De kjempet en kulturkamp for samefolket. Gjennom dette bidro de både til dekolonisering av Sápmi, samt revitalisering av samiske kunstuttrykk. De er i ettertid blitt legendariske. De åtte var Synnøve Persen, Aage Gaup, Josef Halse, Berit Marit Hætta, Britta Marakatt-Labba, Hans Ragnar Mathisen, Rannveig Persen og Trygve Lund Guttormsen.

BEAIVVÁŠ SÁMI NAŠUNÁLATEÁHTER

(ovddeš Beaivváš Sámi Teáhter), áсахuvvui 1981:s Guovdageainnus. Beaivváš lea áidna proffešunealla ásašus Norggas mas lea sámegiella lávdegiellan.

Beaivváš ásaheapmi lei iešalddis jo vuoimmálaš dekoloniseren dáhpáhus. Sámegiella oaččui maid odđa fámu ja sajadaga servodagas.

Vuosttaš čájáhus lei *Min duoddarat*. Neavttár Nils Gaup lei das bagadalliin. Dat čájehuvvui Guovdageainnus, Skániin ja Hársttáin.

Čájáhusain Min duoddarat II vulge stuorát turneai.

Beaivváš lea 1981 rájes 2022 lohppii ráhkadan 200 buvttadeami ja leamaš 6000 čájálmasa.

Sii johtet maid viidát Sámis. Sulli 6000 kilomehtera jahkásažžat.

DET SAMISKE NASJONALTEATRET BEAIVVÁŠ

Beaivváš Sámi Našunálateáhter (tidligere Beaivváš Sámi Teáhter) ble etablert i 1981. Teateret har hele tiden hatt base i Guovdageaidnu/Kautokeino.

Beaivváš er den eneste profesjonelle institusjonen i Norge med samisk som scenespråk. Beaivváš var i seg selv kraftfull dekolonisering. Samisk språk ble også vitalisert.

Teateret har siden det ble etablert også turnert i andre deler av Sápmi. En hel turné kan være på ca. 6000 km.

Den første forestillingen *Våre vidder/Min duoddarat*, ble satt opp, med Nils Gaup i regien. Denne første forestillingen ble vist i Guovdageaidnu, i Skånland og på Festspillene i Nord-Norge i juni 1981. Med Min duoddarat II dro på en større turnè. Beaivváš har siden 1981 til slutten av 2022 hatt 200 produksjoner og ca. 6000 forestillinger.

RIDDU RIĐĐU

Riddu Riđđu lea sakka váikkuhan dekoloniseremii, mii guoská sámi kultuvrii ja identitehtii. Grillafeasta ja moadde konseartta maid báikkálaš nuorat Olmmáivákkis lágideadje 1991:s, šattai oanehis áiggis musihkka- ja kulturfestiválan Riddu Riđđu. Sii háliidedje loktet sáme-kultuvrraset oidnosii ja botket jávohisvuoda. Sii háliidedje maid hástalit gáržžes áddejumi mii gávdnu sápmelaččaid birra.

30 jagis lea Riddu Riđđu šaddan riikkaidgaskasaš ja máilmmidovddus eamiálbmotfestiválan. Sii leat ovdán-buktán máilmmínásttiid ja ođđa sámi dáiddáriid. Riddu Riđđu musihkka lea ožžon iežas mearkkašumi. Dovdumearkan lea seaguhus sámi ja riikkaidgaskasaš eamiálbmotmusihkka. Riddu Riđđu lei álggus davviguovlluid eamiálbmotlávdi. Oktavuodát čatnasedje Sibirai ja sirkumpolára álbmogiidda. Marjit áiggis lea šaddan lávdin eamiálbmotmusihkáriidda miehtá máilmmi. Sii leat maid váldán sámi artisttaid fárrui lávddiide ja festiválaide eará sajis máilmmis.

Riddu Riđđu lea eanet go musihkka, dat lea maid eamiálbmot oktasaš bargu. Festivála áigge lágidevvojit mánnggalagan seminárat maid. Sii geat leat leamaš Riddu Riđđu dovdastit ahte leat vásihan juoidá áibbas ođđa ja váikkuheaddji.

Riddu Riđđu lea dálá áigge Sámi muitalus.

RIDDU RIĐĐU

Riddu Riđđu har vært en kraftfull merkestein i forhold til dekolonisering og revitalisering av samisk kultur og identitet. En grillfest og noen konserter som lokale ungdommer organiserte i Olmmáivággi – Manndalen i 1991 utviklet seg til kulturfestivalen Riddu Riđđu. De ville synliggjøre samekulturen sin og bryte tausheten om den. De ville også utfordre et snevert syn på hva det samiske var og kunne være. På 30 år er Riddu Riđđu blitt en internasjonal og verdenskjent urfolksfestival som har presentert både verdensstjerner og nye samiske kunstnernavn. Riddu Riđđu-musikken er blitt et eget begrep. Kjennermerket er en blanding av samisk og internasjonal urfolksmusikk. Riddu Riđđu var i begynnelsen en scene for nordlige folk. De skapte etter hvert kontakter til Sibir og til sirkumpolare urfolk. I ettertid er den blitt en scene for urfolksmusikere fra hele verden. De har også tatt samiske musikere med ut i verden til scener og festivaler.

Riddu Riđđu er mer enn musikk. Det er også urfolk-til-urfolk-samarbeid. I løpet av festivalen arrangeres også mange slags seminarer. De som har vært på Riddu Riđđu opplever at de har opplevd noe helt nytt og overveldende. Riddu Riđđu er Fortellingen om Sápmi i vår tid.

HEINI WESSLIN VÁLDDII RUOVTTOLUOTTA IEŽAS KULTUVRRA DUJIIN. SON GOARUI ŠAAMŠÍK, GOLTÁSÁMI NISSONGÁHPPIRA
HEINI WESSLIN TOK TILBAKE SIN KULTUR OG IDENTITET MED DUODJI. HUN SYDDE ŠAAMŠÍK, DEN SKOLTESAMISKE KVINNELUEN

HEINI WESSLIN

Goltásámi identitehta ja kultuvrra dekoloniseren ja revitaliseren

Heini Wesslin (r. 1981) lea okta mánggasis Sámis gii lea čáđahan dekoloniserema iežas sámeálbmogis. Heini lea goltásápmelaš dahje nuortalaš, gii válldi ruovttoluodda iežas kultuvrra ja identitehta.

Son lea oahpaheaddji ja duojár, ja ássá Če'vetjäu'rr Čeavetjávrris, mii lea davvi-nuorta oasis Aanaar/Aanar/Anár gielddas.

Dat losimus Heini leamaš massit eatnigielas. Go son lei guđajahkásaš, su bearaš fárrii vánhemiid ruovttugilis Čeavetjávrris Ohcejohkii. Doppe Heini váccii vuodđoskuvlla. Vaikko Ohcejohka lea sámeguovllus, ii dat leat nuortalaččaid ruovttuguovlu. Doppe Heini ii beassan skuvllas oahppat nuortalaččain ja nuortalaš kultuvrras.

Son válldii ruovttoluotta goltásámi kultuvrra vuossádujii. Goarui šamsiik, mii lea nuortalaččaid nissongahpir. Bagadallin lei Matleena Fofonoff. Duddjodettiin Matleenain, oahpahalai maid iežas sámegiela.

Jagi 2009:s fárrii son ruovttoluotta mánnávuoda báikái Čeavetjávrrái, oktan bearrašiinnis. Detálemos sutnje lei ahte mánát galge oahppat goltásámegiela ja oažžut gulle-vašvuoda goltásápmelažžan.

Nuortalaččat gullet nuortasámi jovkui ja orrot Suoma davvinuorttamus guovlluin, Anára gielddas ja Guoládaga oarjedavveguovlluin. MáttáVárjjagis Norggas orrot maid nuortalaččat. Oskku dáfus gullet sii ortodoksa girkui. Nuortalaččain lea iežaset sámegiella ja kultuvrralaš earenoamášvuodat.

HEINI WESSLIN

Dekolonisering og revitalisering av skoltesamisk kultur og identitet

Heini Wesslin er en av mange personer i Sápmi som har bidratt til dekolonisering og revitalisering av egen kultur. Heini er skoltesame. Hun er født i 1981 og er lærer, samt duodjilærer. Hun bor med sin familie i Če'vetjäu'rr / Čeavetjávri / Sevettijärvi, i den nord-østlige del av Enare kommune.

Tapet av språket har vært en tung opplevelse for Heini. Da hun var seks år, flyttet familien til Utsjok. Der gikk hun i grunnskolen. Selv om Utsjok er i samisk område i Finland, så er den ikke det for skoltesamene. Heini lærte ingenting om skoltesamene på skolen.

Hun tok først tilbake sin kultur og identitet med duodji. Hun sydde šamsiik, som er skoltesamisk kvinnelue for gifte kvinner. Matleena Fofonoff var hennes personlige veileder. Samtidig med dette tok Heini tilbake sitt morsmål. I 2009 flyttet hun tilbake til sitt hjemsted, sammen med familien. Det viktigste for henne var at barna skulle lære språket og få tilhørighet til det skoltesamiske.

Skoltesamer tilhører den østsamiske gruppen og bor i nordøst Finland, i Enare kommune og i den nordvestlige delen av Kolahalvøya. De tilhører den ortodokse kirken. Skoltesamer har sitt eget språk og egne kulturelle særtrekk. Det er også en skoltesamisk befolkning i Sør-Varanger i Norge. Det samiske samfunnet hadde sin egen sosiale organisering og rettssystem, siidaer. Hele Sápmi besto av en mosaikk av slike siidaer.

DUDDJODETTIIN MATLEENA FOFONOFFAN, OAHPAHALAI MAID IEŽAS SÁMEGIELA
MATLEENA FOFONOFF VAR HENNES PERSONLIGE VEILEDER. SAMARBEIDET MED HENNE, GJORDE AT HEINI OGSÅ TOK TILBAKE SITT MORSMÅL, SKOLTESAMISK

Sámi servodagas lei ovdal sierra sosiála organiseren ja riektvuogádat, ng. siiddat. Olles Sámis ledje dákkár siiddat. Nuortalaččaid eatnamat ledje juhkkjuvvon mánggaid siiddaide, dakkárat mat eatnamiid dáfus ledje ráddjejuvvon servodatovttadagat, mat ledje Njauddám-sijdd / Njávddám siidd, Paččjösšijdd / Báččvej siidd, Suõ nn'jel / Suõ nn'jelsijdd / Suenjjel siidd, Njuõ ttjääu' r sijdd / Nuettjávrr siidd, Peäccam / Peäccamsijdd / Beahccám siidd, Mue' tksijdd ja Sää' rvesjääu' r sijdd. Rádjeásaheamit 1900logu álgogeahčen juhke nuortalaččaid árbevirolaš ássanguovlluid Ruošša, Norgga ja Suoma našunálstáhtaid gaskka. Dainna lágiin gárttai maiddá eanas oassi sin ássanguovlluin Ruošša stáhta vuollái, ja nu maiddá ahte oallugat nuortalaččain fárrejedje Anárjávrrre guovlluide, dohko Č'vetjäu'rr Čeavetjávrrri ja Njeä' llem Njellima guovlluide. Matleena Fofonoff lei vuosttaš mánná gii riegádii maŋŋil go eváhku mátkkis Lullisuomas máhce ruovttoluotta odđa ássanguvloseaset Čeavetjávrrái.

Árvvoštallojuvvo ahte Suomas leat 700 nuortalačča, 150 Norggas ja 250 dehe eanebuš fas Ruoššas. Bealli suomabeale nuortalaččain sámástit. Eanašat sis orrot dál olggobealde sin árbevirolaš ássanguovlluid. Stuorit ealáskahttinbarggut leat álggahuvvon nuortalaččaide, nu go muđuige eará báikkiin Sámis. Dán buvttadeamis leat guokte nuortalačča fárus, ja soai leaba Heini Wesslin ja Matleena Fofonoff.

Heini lohka ná: *Ii lean mainnagelágiin álki háhkat alccesan nuortalaš identitehta. Ii leat álki ii geasage hábmet identitehtas, juohkehaš ferte rahčat dan ovdii. Fuomašin duddjoma, mii munnje leamašan ávkin, sámi duodji. Dat lea nannen mu sámi identitehta, go in beassan oahppat eatnigiellan, nuortalašgiela.*

Skoltesamenes landområder besto av flere siidaer, d.v.s. geografiske avgrensede samfunnsenheter. Det var Njauddámsijdd / Njávddám siidd / Neiden siidaen, Paččjösšijdd / Báččvej siidd / Pasvik siidaen, Suõ nn'jel / Suõ nn'jelsijdd / Suenjjel siidd / Suenjel siidaen, Njuõ ttjääu' r sijdd / Nuettjávrr siidd, Peäccam / Peäccamsijdd / Beahccám siidd / Petsamo siidaen, Mue' tksijdd og Sää' rvesjääu' r sijdd.

På grunn av grensetrekninger mellom nasjonalstatene på første halvdel av 1900-tallet, ble skoltesamenes tradisjonelle hjemmeområde delt mellom Sovjetunionen, Norge og Finland. Dette resulterte i at største delen av deres hjemmeområde ble innlemmet i Sovjet. En stor del av den skoltesamiske befolkningen måtte flykte da Sovjet angrep Finland i 1939. Etter evakueringen bosatte de seg i området rundt Enaresjøen i Č'vetjäu'rr – Čeavetjávri - Sevettijärvi og i Njeä' llem- Njellim-Nellim.

Det er anslått at det finnes 700 skoltesamer i Finland, 150 i Norge og 250 eller mer i Russland. Halvparten av skoltesamene i Finland snakker samisk. Flesteparten bor dag utenfor det tradisjonelle samiske området.

Det pågår i dag en relativ stor revitaliseringsprosess blant skoltesamene, som i resten av Sápmi.

Heini sier:

Det var ikke enkelt for meg å bygge min skoltesamiske identitet. Det er ikke enkelt for noen å forme sin identitet, alle må jobbe for det. Jeg har hatt hjelp av duodji, samisk håndverk. Det har hjulpet meg med å skape min samiske identitet, når jeg ikke lærte mitt morsmål som er skoltesamisk.

RÓI REYNAGARÐ PATURSSON, FÆSULLO GIRJÁČÁLLI JA ÁILLOHAŠ
DEN FÆRØYSKE FORFATTEREN RÓI REYNAGARÐ PATURSSON OG NILS ASLAK VALKEAPÄÄ

ÁILLOHAŠ – NILS ASLAK VALKEAPÄÄ

Áillohaš (1943-2001) lei Sámi kulturikona ja nášuvnna-huksejeaddji.

Áillohačča dovdet olusat neavttárin *Ofelaš* filmmas ja go juoiggai Lillehammer-OL rahpamis. Earát dovdet su vuosttaš sámi girječállin gii oaččui Davviriikkaid Ráđi girjjálašvuodabálkkašumi, ja komponista gii oaččui Prix Italia. Áillohaš lei guovddážiis ásaheamen sámi lágá-dusaid, servviid ja festiválaid. Son ražai maid eamiál-bmotvuoigatvuodaid ovddas riikkaidgaskasaš forain. Dáidagis bokte oaččui ovdán myhtálaš duohtavuoda ja oktasaš sámi luonddubirrasa.

Áillohaš lei njunuš eamiálbmotdáiddár ja davviriikkalaš pioneara dáiddalaš rasttildeaddji barggus. Son ođasmahtii sámi juoigama, girjjálašvuoda ja govvadáidaga. Lei maid davviriikkalaš pioneara dáiddagirjiin, jietnadáidagis ja poesias. Áillohaš attii sáme dáiddáriidda iešdovdu ja čavlli leahket sápmelažžan. Sápmi oaččui agibeaivái riggodaga su vuimmiin.

*hei hei mister president hello mister gonagas
geisár ja diktáhtor*

hei hei hearrá eversta

dáppe duoddariid vilda mánná

preria rásiid rukses lieđdi

báhkka máilmmi sávzaguodoheaddji

arvevuoddiid álás ealli

hei hei eatnamiid rievdeaddjit

ÁILLOHAŠ – NILS ASLAK VALKEAPÄÄ

Áillohaš var i Sápmi kulturikon og nasjonsbygger.

Áillohaš (1943-2001) er for mange kjent som skuespiller i filmen *Ofelaš* (Veiviseren) og for å ha joiket under åpningen av Lillehammer-OL. Andre kjenner ham som den første samiske forfatteren som mottok Nordisk Råds litteraturpris, og komponisten som mottok Prix Italia.

Áillohaš var sentral i etableringen av samiske forlag, forbund og festivaler. Han kjempet også for urfolksrettigheter i internasjonale fora. Gjennom kunsten manet han frem en mytisk virkelighet og et felles samisk landskap.

Áillohaš var en sentral urfolkskunstner og en nordisk pionér innen tverrkunstnerisk arbeid. Nils-Aslak Valkeapää etterlot seg et betydelig tverrkunstnerisk livsverk. Han var en nyskaper innen samisk joik, litteratur og billedkunst, og en nordisk pionér innenfor kunstnerbøker, lydkunst og poesi.

Nils-Aslak Valkeapää / Áillohaš ble oppfattet som en helt unik person i Sápmi, da han dukket opp på 70-tallet. Dette kan også forklares med at han var godt skolert. Han hadde fått privatundervisning av store og fremdragende kunstnere i Finland. Dette ga han videre til personer i Sápmi. Áillohaš organiserte samiske kunstnere i Sápmi innen flere kunstfelt. Han ga dem også selvtilitt og stolthet. Slik ble han også en nasjonsbygger. Sápmi ble for alltid beriket av hans kraft.

*hei hei mister president hello mister konge
keiser og diktator*

hei hei herr general

Her er viddenes ville barn

præriegressets røde blomst

sauegjeteren fra den varme verden

regnskogens nakne skapning

hei hei jordens røvere

GÁLDUT – KILDER:

Lars Ivar Hansen og Bjørnar Olsen (2022)

Samenes historie fram til 1750. 2. utgave. Cappelen Damm Akademisk

Astri Andresen , Bjørg Evjen og Teemu Ryymin (red.) 2021. *Samenes historie fra 1751 til 2010*. Cappelen Damm Akademisk

Odd Mathis Hætta (2021) *Samisk kultur og historie fra 1848 til 1945 - Bind 2*

Susanne Hætta (doaim.) (red.) (ed.) (2021). *Riddu Riddu 30 jagi år years år. Mearrasámi dolastallamis riikkaidgaskaš festiválan - Fra sjøsamisk fest til internasjonal urfolksfestival - From coastal Sámi gathering to international Indigenous festival*. Orkana forlag

Susanne Hætta - Katya García-Antón (2020). *Mázejoavku. Indigenous Collectivity and Art*. Published by OCA / DAT AS

Zachariassen, Ketil (2012). *Samiske nasjonale strategar: samepolitikk og nasjonsbygging 1900-1940 : Isak Saba, Anders Larsen og Per Fokstad*.

ČálliidLágádus, Kárášjohka

Utstillingskatalog Nils-Aslak Valkeapää / Áillohaš. Utgitt av: Henie Onstad Kunstsenter og Nordnorsk Kunstmuseum, med distribusjon på Kontur Forlag, 2020

Valkeapää Nils-Aslak (1985) *Ruoktu Váimmus*. DAT Guovdageaidnu. Susanne Hætta (doaim.) (red.) (ed.) (2021)

Valkeapää, Nils-Aslak (1990) *Vindens veier*. Tiden Norsk Forlag. Oversatt av Laila Stien

Sámi našunála teahter Beaivváš 1981 – 2021. Álmmoheaddji/Ansvarlig utgiver: Rolf Degerstrøm

KOLOFON

Dekoloniseren ja revitaliseren Sámis. Ola Røe govat 1979 - 2019

Dekolonisering og revitalisering i Sápmi . Ola Røe fotografier 1979 – 2019

ISBN 978-82-693162-0-9

Buvtadeaddji / produsent: **Davvi álbmogiid guovddáš – Senter for Nordlige folk**

Ruhtadeaddjit / finansiering: **Kulturrådet, Fritt Ord**

Govat/foto: **Ola Røe**

Kurator: **Jorunn Eikjok**

Teaksta / tekst: **Jorunn Eikjok**

Korrektuvra / korrektur: **Britt Rajala**

Hábmen / design: **Reibo AS**

Prenten / trykk: **Eastprint**

Davvi álbmogiid guovddáš Senter for nordlige folk

